

KAREL HAVLÍČEK BOROVSKÝ

KRÁL LÁVRA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Všem se kázal vzdálit,
jen sám Kukulín,
povolán ku králi,
bledý jako stín;
Král tu sedí, na klíně korunu:
„Přístup, synu, blíže sem ke trůnu
i pod baldachýn.

Přísahej, že smlčíš
Na věčné časy,
co jsi na mé hlavě
viděl pod vlasy,
pak se tobě neublíží v ničem
a ty budeš mým dvorním holičem
po všechny časy.“

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**
v jedné polovině

Vypravěč povídá píseň o starém, irském králi Lávrovi. Lid má krále rád, protože dobře vládne, jen jednu slabost má, a to, že po oholení - holiče na šibenici posílá. Ale i na to si lidé zvykli, až na holiče, ti si zvyknout nemohli. Letos padl los na holiče Kukulína, staré vdovy syna. Potom co krále ostříhal a táhli ho na šibenici, tak jeho matka ho od krále nakonec vyprosila. Lávra si tedy pozval Kukulína a ten mu slíbil, že bude mlčet a stane se jeho dvorním holičem.

Bohatý dvorní holič však trápení měl, že tajemství nikomu prozradit nesměl. Jeho maminka ho tedy poslala do lesa pro radu k poustevníkovi. Poustevník mu řekl jediný lék, pošeptat vrbě svůj zármutek.

Po krátké době objednal si král české karlovarské hudebníky na svůj bál. Basista Červíček ztratil z basy kolíček a u Vinkovského brodu udělal si nový ze staré vrby. Když na bále smyčcem spustil, basa začala řvát: „Král Lávra má dlouhé oslí uši, král je ušatec!“ Co nyní celý svět věděl od basy, nebylo nic platno skrývat pod vlasy. Po krátké době si lid zvyk, že dlouhé uši koruně docela sluší. Kukulín krále stříhal dál, protože nikdy nevyšlo, jak tajemství na svět z basy přišlo. A tak, když tě něco na jazyku svrbí, zašeptej to do staré vrby.

- **téma a motiv**

téma: královo tajemství
motivy: Kukulín, král, koruna, trůn, vlasy, holič

- **časoprostor**

prostor: Irsko, královský dvůr
čas: před dávnou dobou

- **kompoziční výstavba**

- úryvek se skládá ze dvou slok po 7 verších

Báseň má 34 strof po 7 verších

1. a 3. verš se nerýmuje, rýmové schéma – ABCBDDDB

- **literární forma, druh a žánr**

poezie, epika, satirická básnická skladba

- **lyrický subjekt**

er-forma (vševědoucí vypravěč)

- **postava**

Král Lávr – dobrý panovník, nechce, aby nikdo věděl jeho tajemství – stydí se za svoje uši

Kukulín – holič, čestný, spravedlivý, bojácný, smířený s osudem, utrápený s potřebou se svěřit

Kukulínova matka – vdova, milující matka, která zachránila syna před šibenicí

muzikant Červíček – hrál na basu a ztratil kolíček

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč krále: „Přistup, synu, blíže sem ke trůnu/i pod baldachýn./Přísahvej, že smlčíš...“

- **typy promluv**

monolog krále

pásmo vypravěče

- **veršová výstavba**

Báseň má 34 strof po 7 verších

1. a 3. verš se nerýmuje, rýmové schéma – ABCBDDDB

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

povolán ku králi

knižní výrazy

synu

familiární oslovení

baldachýn, smlčíš

archaismus

lidová mluva

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

bledý jako stín

přirovnání

na věčné časy, po všechny časy

hyperbola

písňová forma

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

30.–50. léta 19. století

Karel Havlíček Borovský (31. října 1821 – 29. července 1856)

- vlastním jménem Karel Havlíček. Přídomek „borovský“, kterým často podepisoval své články, je odvozen od jeho místa narození → Borová u Přibyslavi
- český básník, novinář, ekonom, překladatel a politik. Považován za zakladatele české žurnalistiky, satiry a literární kritiky. Literárně řazen do realismu, politicky patří do tzv. generace národních buditelů.
- jako devítiletý odchází na školu do Jihlavy, kde se učil němčině a také zde začal chápat národní rozdíl. Gymnázium studuje v Německém Brodě. Od roku 1838 studoval filozofii v Praze.
- otec měl kupecký krám a malé hospodářství, matka z něj chtěla mít kněze
- v 19 letech vstoupil do semináře. Nesnesl přesný režim, dril, výuku v Boha, slepé opakování, viděl přetvářku, konzervatismus církve, proto odešel.
- odjel do Ruska, pracoval jako vychovatel. Po roce se vrací - vychovával rozmazleného kluka. Zpočátku byl Ruskem nadšený, obdivoval zbožnost a houževnatou práci vědců - vystřízlivěl – viděl zacházení s mužiky, úroveň na venkově, alkohol.
- redaktor a zakladatel Národních novin, které dosáhly velké popularity.
- v roce 1848 po potlačení revoluce byl poprvé zatčen za rušení veřejného pokoje a pobuřování. Havlíček předvedl brilantní vtipnou a pohotovou obhajobu, díky níž byl porotou osvobozen. Nadšení lidé odnesli Havlíčka na ramenou až do hospody.
- Havlíček byl vykázan z Prahy a po delší době hledání se i s rodinou usadil v Kutné Hoře. Zde vydával časopis Slovan, který vycházel 2 x týdně. Žurnalistika ho uživila - první podnikatel v mediální oblasti. Slovan byl jediným veřejným časopisem proti vládě, vycházelo až 3 000 výtisků. Havlíčkovi bylo nabídnuto 4 000 zlatých, aby psal podle vládních představ – odmítl. Vydávání sám zastavil, aby předešel zákazu.
- za svou novinářskou činnost je v letech 1851-1855 deportován do tyrolského Brixenu v rakouských Alpách, kde napsal skladby: Tyrolské elegie, Král Lávr a Křest svatého Vladimíra. Zde mu bylo poskytnuto komfortní bydlení se služkou, Borovský však strádá po rodině, společenském životě a vlasti. Během návštěvy rodiny (manželka a dcera) se nejspíš nakazil tuberkulózou. Je mu povolen návrat do Prahy, kde krátce poté umírá.
- na pohřbu Božena Němcová údajně položila na Havlíčkovu rakev trnovou korunu jako symbol mučednictví.

Epigramy: **Zle, matičko, zle!**
Poctivému hrozí jenom hlad,
zloději zas jenom šibenice;
český literát má trampot více,
jemu hrozí hlad i šibenice.

Tyrolské elegie (tj. nářek, žalozpěv) - popis Havlíčkova zatčení uprostřed noci v Německém Brodě.

Osobní zážitky vyjadřuje ironicky a sarkasticky. Ponižuje rakouskou monarchii.

Křest svatého Vladimíra – Hlavním hrdinou je car, který potrestá boha Peruna za jeho neposlušnost, utopí ho v Dněpru.

Obrazy z Rus – cestopisné reportáže

- **literární / obecně kulturní kontext**

Česká literatura 1. poloviny 19. století (4. fáze národního obrození, počátky realismu v české literatuře)

- hledání východiska z krize světa
- důraz na národ, vychází z lidové tvorby a přetváří ji

- prolínání romantismu s realismem – venkovská próza, idylické dětství, sny o lepším světě s harmonickými lidskými vztahy (Němcová)
- potřeba vlastenectví s funkcí literatury ve vztahu ke společnosti. Hájení demokratických zásad proti vládě a církvi. (Havlíček)

Realismus – Přiblížení se co nejvíce ke skutečnosti, objektivitě a dokonalosti.

Josef Kajetán Tyl (1808–1856)

- významný český dramatik
- putoval dva roky s kočovným divadlem
- redigoval časopisy: Květy, Vlastimil, Posel z Prahy.

dílo: *Strakonický dudák, Dekret kutnohorský, Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka, Poslední Čech* – kritika od Borovského

Karel Jaromír Erben (1811–1870)

- na studiích se seznámil s Palackým
- sbíral lidové písně a pohádky

dílo: *Prostonárodní české písně a říkadla, Kytice z pověstí národních*

Božena Němcová (1820–1862)

- *Vídeň, dívčí jméno Barbora Panklová
- dětství strávila v ratibořickém údolí u České Skalice
- s manželem Josefem Němcem se často stěhovala

dílo: *V zámku a v podzámčí, Národní báchorky a pověsti, Divá Bára, Karla, Babička, Pohorská vesnice*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

snaha o vtipnou zveršovanou pohádku, zesměšnění vrchnosti, král Lávra = hlavní hrdina

- **posouzení aktuálnosti díla:**

dílo je stále aktuální – Každý člověk dělá chyby a nemusí se stydět za to, jak vypadá.

- **určení smyslu díla:**

Satira, která je jen pouze zdánlivě prostoupena mírnějším a shovívavějším tónem. Havlíček v ní pojednává o králi Midasovi: dobrý král Lávra má oslí uši a každého, kdo tuto nekrálovskou ozdobu hlavy vidí, dává nemilosrdně oběsit. Tuto „jedinou slabost“ lze ovšem chápat jako nelítostný brutální akt proti každému, kdo pozná skutečný stav věcí. I smírný konec satiry se proměňuje v parodii sladkobolných historií o „hodných“ panovnících.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

politická satira – vrchol tvorby

- **tematicky podobné dílo:**

Tyrolské elegie, Křest svatého Vladimíra – ostré vystupování proti vládě.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

<http://www.youtube.com/watch?v=GOsTGOYNUMM>

Dílo odpovídá knížce.